

XII. Náhrada majetkové a nemajetkové újmy

XII.1 Předcházení vzniku majetkové a nemajetkové újmy – prevence (§ 248 a § 249)

Zákoník práce ukládá v oblasti předcházení majetkové či nemajetkové újmy řadu povinností jak zaměstnavatelům, tak i zaměstnancům.

Zaměstnavatel je povinen:

- zajišťovat svým zaměstnancům takové pracovní podmínky, aby mohli řádně plnit své pracovní úkoly bez ohrožení zdraví a majetku (bez ohledu na to, zda svého, ostatních zaměstnanců nebo třetích osob);
- činit opatření k odstranění závad, z nichž by újma mohla vzniknout.

K ochraně svého majetku může zaměstnavatel provádět kontrolu věcí, které zaměstnanci vnáší nebo odnášejí z pracoviště. Za tím účelem může provádět i osobní prohlídky zaměstnanců. Při kontrole i osobních prohlídkách zaměstnanců musí být dodrženy právní předpisy o ochraně osobnosti a nesmí být ponižována lidská důstojnost. Zejména k osobním prohlídkám by mělo docházet jen v případech důvodného podezření z odcizování věcí. Je nepřijatelné, aby byly prohlídky prováděny bez vážného důvodu u všech zaměstnanců.

Osobní prohlídky může provádět jen osoba stejného pohlaví. Zákoník práce nijak neomezuje zastoupení zaměstnavatele při provádění prohlídek, takže je přípustné, aby zaměstnavatel svěřil provádění prohlídek externí bezpečnostní agentuře či podobné osobě. Bližší podmínky pro kontrolu věcí a osobní prohlídky (kdo je oprávněn kontrolu příp. osobní prohlídku provádět, podmínky této kontroly, způsob oznámení pozitivního výsledku kontroly atd.) stanoví zaměstnavatel v pracovním řádu nebo jiném vnitřním předpise (například v bezpečnostní směrnici), který má ale povahu pracovního řádu a vydává se proto s předchozím písemným souhlasem odborové organizace.

Zaměstnanec je povinen počínat si tak, aby nedocházelo k majetkové újmě (té zákoník práce dále říká škoda), nemajetkové újmě ani k bezdůvodnému obohacení. Hrozí-li škoda nebo nemajetková újma, je zaměstnanec povinen na ni upozornit nadřízeného vedoucího zaměstnance. K dalším povinnostem zaměstnance patří povinnost oznamovací a povinnost zakročovací.

Povinnost zakročovací znamená nutnost jednání určité intenzity ze strany zaměstnance, hrozí-li nebezpečí vzniku škody. Je-li k odvrácení škody hrozící zaměstnavateli neodkladně třeba zákroku, je zaměstnanec povinen zakročit. Pouze v případě, že v zákroku zaměstnanci brání důležitá okolnost nebo jestliže by zákrokem vystavil vážnému ohrožení sebe nebo ostatní zaměstnance, popřípadě osoby sobě blízké, tuto povinnost nemá.

Povinnost oznamovací má zaměstnanec tehdy, zjistí-li, že nemá vytvořeny potřebné pracovní podmínky. Tuto skutečnost je zaměstnanec povinen nadřízenému vedoucímu zaměstnanci.